

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
Імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Урсу Н. О.
«__» _____ 2019 р.

Дипломна робота магістра
з теми:
**«СТИЛЬОВА ЕВОЛЮЦІЯ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ КРІЗЬ ПРИЗМУ
СТВОРЕННЯ АРТ-ЛЯЛЬОК»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи ДПМ1-М18 спеціальності
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Бондарчук Світлана Петрівна

Науковий керівник: Кліщ О. А.,
кандидат архітектури,
старший викладач кафедри

Рецензент: Підгурний І. С. кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри

Кам'янець-Подільський, 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ	5
1.1. Одяг та костюм. Розвиток понять	5
1.2. Жіночий одяг як відображення матеріальної культури історичних епох .	11
Висновок до 1 розділу	18
РОЗДІЛ 2. СТИЛЬОВА ЕВОЛЮЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	19
2.1. Жіночий одяг епохи середньовіччя.....	19
2.2. Жіночий одяг епохи відродження	23
2.3. Стельові відмінності жіночого одягу стилю бароко і рококо.....	28
2.4. Еволюція жіночого одягу на зламі ХІХ-ХХ століття.....	35
Висновки до розділу 2	41
РОЗДІЛ 3. АРТ-ЛЯЛЬКА ЯК МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЯВ.....	42
3.1. Різноманіття лялькового мистецтва	42
3.2. Феномен арт-ляльки та тенденції її формування.....	46
3.3. Стилзація елементів історичного європейського жіночого одягу у створенні арт-ляльок.....	52
Висновки до розділу 3	57
ВИСНОВОК.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Протягом усього свого розвитку одяг відтворював певну еволюцію світогляду окремої людини, нації, суспільства. Отож, вивчаючи одяг, можна простежити особливості духовної культури народу. В одязі втілюються потяг людини до прекрасного, її художньо-естетичні погляди й смаки, що робить його вагомою частиною мистецтва. Дослідження виду матеріальної культури, як одяг, допомагає пізнанню й духовного світу народу. У процесі розвитку суспільства, зростання потреб людини змінювалися і вимоги до одягу; його функції з часом набували дедалі більшої складності, багатогранності. Найголовнішою вимогою до одягу, яка супроводжувала його з початку існування, був захист тіла людини від негативних впливів зовнішнього середовища. Захисна функція безпосередньо пов'язана з географічними та кліматичними особливостями конкретного району Земної кулі і створює необхідні умови для існування людського організму. Залежно від клімату окремих географічних територій захисна функція набувала різного значення, що зумовлювало появу великої кількості видів та форм одягу, виконаних із різноманітних матеріалів. Так, у той же самий історичний період у країнах з різними кліматичними умовами одяг відмінний за своїм характером. Потрібно зауважити, що навіть на відносно незначних за розміром територіях одного кліматичного поясу залежно від місцевих кліматичних та географічних нюансів має місце й локальна специфіка в одязі.

На перших стадіях розвитку суспільства простежуються й естетичні вимоги щодо одягу. Людина почали прикрашати свій одяг, висловлювала свій несвідомий потяг до прекрасного; з часом прикраси перетворилися на необхідний атрибут костюма, відбиваючи особливості художньо-естетичних смаків народу. Естетична функція віддзеркалювала певний спосіб усвідомлення життя, навколишньої природи, збагачений людським досвідом і перейнятий високою духовністю. Естетичні особливості одягу підпорядковані законам композиції, які вимагають гармонійної єдності таких показників, як матеріал, форма, колорит та різні види оздоблення.

Актуальність теми: полягає в зростанні запиту суспільства на стилізацію історичного жіночого костюму для його застосування у культурних проявах, таких як театральні постановки, художній кінематограф, фестивальні дійства та мистецтво арт-ляльки зокрема.

Мета дослідження: проаналізувати першоджерела, дослідити виникнення одягу, вивчити першооснови виникнення одягу як засіб захисту тіла від зовнішніх дій навколишнього середовища та сформувані висновки які в подальшому можуть застосовуватись як методична база для виконання арт-ляльок.

Об'єкт дослідження: стильові елементи європейського жіночого костюму з XIII по XIX-XX ст.

Предмет дослідження: відображення еволюції європейського жіночого костюму та застосування його стильових елементів у арт-ляльках.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел і натурних джерел. Для визначення головних відмінних рис застосовано метод порівняння.

Завдання дослідження:

1. Вивчити понятійний апарат та ключові закономірності розвитку такої сфери матеріальної культури людства як жіночий костюм.
2. Дослідити стильову еволюцію жіночого одягу західної Європи від середньовіччя до початку XX ст..
3. Визначити тенденції у формуванні арт-ляльки з відповідністю до стильових епох європейського жіночого костюму.

Наукова новизна полягає у дослідженні арт-ляльки як прояву відображення та переосмислення еволюції розвитку історичного жіночого костюму західної Європи XIII-XX ст.

Практичне значення: результати дослідження можуть застосовуватися як методична база для виконання арт-ляльок.

Структура та обсяг роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, котрі в свою чергу поділяються на підрозділи, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг роботи налічує 65 ст., додатки – 17 ст.

ВИСНОВОК

Протягом тисячоліть люди спілкувалися між собою спочатку мовою одягу. Тим, в чому вони були одягнені, можна було зрозуміти їхнє походження, вік, приналежність до якогось класу, рід занять, тип особистості, погляди, смаки тощо. На розвиток костюма певний вплив має географічне середовище, природні умови, в яких живе людина. Цей вплив, щоправда пасивний і позначається майже винятково на практичності, утилітарності костюма – костюма як одягу. Від природних умов залежить вибір матеріалу, форма, крій костюма. Однак, вплив природних умов на процес розвитку костюма не є вирішальним і самостійним і в технічно високорозвиненому сучасному суспільстві виявляється обмежено, головним чином у видозміні костюмів за сезонами року або залежно від різко специфічних кліматичних умов (арктичних, тропічних, пустельних). В усі епохи конкретні вияви впливу географічного середовища на костюм зумовлені рівнем розвитку виробничих сил суспільства та його соціальної структури. Цей вплив, ніби переломлюючись крізь призму суспільного ладу, стає історично мінливим, навіть тоді, коли саме середовище залишається незмінним.

Саме тому в історії розвитку костюмів серед факторів, які діють на процес формування їх особливостей, важливе місце повинно належати мистецтву. Естетичні смаки та ідеали, канони краси, що формуються у сфері мистецтва, безпосередньо впливають на характер художнього оформлення. Не лише декор костюма у найширшому значенні, а й крій одягу, зовнішні форми і його силует найтісніше пов'язані з панівними естетичними смаками і переважно ними зумовлені. Відносність уявлення про красу, мінливість естетичних критеріїв та художнього смаку, що визначаються особливостями суспільного розвитку і класовою приналежністю, породжують контрасти у зовнішніх формах і декоративно-художньому оздобленні костюма в різні історичні епохи, в різних соціальних середовищах. Порівняймо, наприклад, вільне, що не змінює фігури, неприталене, але разом з тим таке, що окреслює форми м'яко драпіруючими складками давньогрецьке огортаюче вбрання, декор якого обмежувався здебільшого легким каймовим орнаментом, і західноєвропейський

жіночий дворянський костюм середини XVIII ст., де переважала «осина» талія, туго стягнута корсетом, здуття на стегнах, зроблені за допомогою величезних каркасів-паньє, пишній ліпний декор з оборок, рюшів, фестонів, бантів, гірлянд, квітів, мережив.

В умовах класового суспільства художній стиль доби завжди пов'язаний з класовою ідеологією, ідеалами й смаками певних суспільних верств. Як один з видів декоративно-ужиткового мистецтва костюм особливо яскраво відображає стиль доби. Загалом характеризуючи середньовічний одяг жінки можна зазначити те, що все в жіночому одязі було немов спрямоване нагору, завершуючись високим гострим капелюхом. Гострий ніс, взуття підкреслював бездоганність стилю. Для того, щоб утримувати капелюх на голові, необхідно було зберігати рівновагу, рівномірно й спокійно рухатися. Підкреслена помірність, збереження достоїнства в будь-якому положенні допомагали жінці повернути свій престиж.

Костюм епохи Відродження мав багато спільних рис з античним реалізмом. Це ясні спокійні форми, гармонійні пропорції, чіткі членування цілого на частини, органічні співвідношення декоративної та конструктивної системи, бездоганне почуття міри.

Культура рококо відкрила світ, сфокусований у точці приватності. Якщо бароковий герой завойовував світ амбітною силою та відчуттям власної значимості, візуально підтриманими зарядженим внутрішньою енергією імпазантно-театральним костюмом у просторі парадних зал палаців, то персонаж рококо підкорював його інтимною ніжністю, галантним фліртом і легко-святковим ставленням до існування, відтвореними у ляльковій грації екстравагантного-примхливого костюма в камерному середовищі аристократичних будуарів.

Модерн надавав перевагу плавні лінії, індивідуальності. За основу взято відповідно текучі лінії, що виражаються в декорі суконь з легких тканин. Новий стиль життя зробив основою її гардероба зручний для роботи, прогулянок і подорожей.

Скажімо, в костюмах франко-буріундської феодальної знаті XV ст., чітко виявився стиль пізньої готики, у жіночому дворянському костюмі середини XVIII ст., ніби в дзеркалі, відбилися особливості панівного тоді стилю рококо, а стиль пізнього класицизму – у жіночому міському костюмі початку XIX ст.

Перші згадки про лялькове мистецтво пов'язані з ритуально-обрядовими святами наших предків. Археологічні знахідки повідомляють про те, що ляльок використовували на різні релігійні театралізовані дійства на честь богів.

Окремим проявом етнічної культури є народна лялька. Народні ляльки за своїм призначенням поділяються на три великі групи: ляльки – обереги, ігрові та обрядові. Згодом ляльки починають поширюватися у різних країнах і стають колекційними та коштують значну суму. У XVIII-XIX століттях ляльки були унікальними. Масово їх ще не виробляли, кожна іграшка була в єдиному екземплярі, їх використовували як декоративну прикрасу інтер'єру, ніж як іграшку.

Пізніше з'явилися ляльки з пап'є-маше, більш доступні за ціною. А в середині XIX століття і зовсім відкрилися перші фабрики з виготовлення іграшок. Було запущено масове виробництво, всі вони виходили однаковими, немов під копірку. Ситуацію врятувало поява в середині XX століття нового виду мистецтва. Майстри стали виготовляти авторські ляльки, кожна з яких ставала ексклюзивним твором. На них були надіті шикарні сукні, волосся завивали в пружні локони, на ніжках були чарівні туфельки.

Мистецтво створення художньої арт-ляльки сьогодні досягло надзвичайної популярності. Збільшується кількість майстрів та любителів такого виду декоративно-прикладного мистецтва, видається багато літератури та каталогів авторської та етнографічної ляльки, все частіше проходять тематичні виставки, театральні вистави, конкурси, фестивалі сучасної ляльки. Лялька нерозривно пов'язана з людиною, зі способом її життя, міфологією та віруваннями. Еволюцію ляльки можна розглядати як еволюцію відносин людини з навколишнім світом. Лялька, як мистецьке явище, нерозривно пов'язана з тією культурою, у якій вона зародилася і розвивається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адлер Б. Ф. Возникновение одежды. Санкт-Петербург: Типо-Литография, 1903. 84 с.
2. Адлер Б. Ф. От ноготы до обильных одежд. Берлин: 1923. 42 с.
3. Андреева Р. П. Энциклопедия моды. СПб.: 1997. 416 с.
4. Андреевская В. История одежды. Вологда: 1922.
5. Балдано И. Ц. Мода XX века: Энциклопедия. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. 400 с.
6. Бердник Т. С. Моделирование и художественное оформление одежды. Ростов-на-Дону: Феникс: 2005. 384 с.
7. Блейз А. История в костюмах. Москва: ОЛМА-ПРЕСС Экслибрис: 2002. 176 с.
8. Володин В. А. Современная энциклопедия. Стиль и мода. Москва: 2002. 480 с.
9. Гербенова О., Кибалова Л., Ламарова М. Иллюстрированная энциклопедия моды. Прага: Арттия: 1966. 993 с.
10. Голдовский Б. П. Энциклопедия Куклы. Москва: 2004. 496 с.
11. Готична мода: веб-сайт. URL: <http://estemine.com/stil/goticheskaya-moda-istoki/> (дата звернення 15.06. 2019).
12. Готичний стиль в одязі середньовіччя: веб-сайт. URL: http://www.costumehistory.ru/view_post.php?id=135 (дата звернення 26.08. 2019).
13. Гусейнов Г. М, Ермилова В. В., Ермилова Д. Ю. Композиция костюма. Москва: АКАДЕМА, 2004. 431 с.
14. Дмитриева Н. А. Загадка мира моды. Культура моды Евразии. Донецк: 1988. 464 с.
15. Дудникова Г. П. История костюма. Ростов на Дону: Феникс, 2003. 448 с.
16. Європейський костюм XX ст.: веб-сайт. URL: http://afield.org.ua/mod3/mod52_1.html (дата звернення 08.09.2019)

17. Жіноча мода епохи модерн: веб-сайт. URL: https://zaxid.net/zhinocha_moda_epohi_modernu_n1453762 (дата звернення 07.09.2019)
18. Загальні відомості про одяг: веб-сайт. URL: <http://um.co.ua/6/6-13/6-13436.html> (дата звернення 09.09.2019).
19. Захаржевская Р. Ф. Історія костюма. Москва: 2005. 306 с.
20. Історичний стиль бароко: веб-сайт. URL: <https://gloladyukr.ru/moda-ta-stil/7713-stil-baroko-v-odjazi.html#i-1> (дата звернення 16.09.2019).
21. Історія виникнення ляльок і їх роль в житті людини: веб-сайт. URL: <http://www.hintfox.com/article/storiya-vozniknovenija-kykol-i-ih-rol-v-zhizni-cheloveka.html> (дата звернення 16.10.2019).
22. Історія костюма: веб-сайт. URL: <http://www.nitpa.org/istoriya-kostyuma/> (дата звернення 27.09.2019).
23. Історія костюма і моди: веб-сайт. URL: <http://mir-kostuma.com/moda-history> (дата звернення 17.10.2019).
24. Історія костюма стилю рококо: веб-сайт. URL: <https://www.livemaster.ru/topic/2438431-istoriya-kostyuma-stilya-rokoko-strasti-i-novatorstva> (дата звернення 18.08.2019).
25. Історія ляльок: веб-сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/istoriya-vinahodiv/istoriya-lyalok> (дата звернення 18.11.2019).
26. Історія моди. Мода епохи рококо: веб-сайт. URL: <http://miss.webfermerstvo.org.ua/istorija-mody/istorija-mody-moda-epohy-rokoko-1730-1789.php> (дата звернення 27.09.2019).
27. Історія про ляльок: веб-сайт. URL: http://www.rukukla.ru/article/kuhi/toystory/ob_ictorii_kukol.htm (дата звернення 16.11.2019)
28. Історія стилю бароко: веб-сайт. URL: <http://newsdaily.com.ua/garderob/stili-odyagu/5057-stil-barokko-v-odyazi.html> (дата звернення 18.10.2019).
29. Каминская Н. М. История костюма. Москва: Легпромбытиздат: 1985. 128 с.

30. Килошенко М. И. Психология моды. Санкт-Петербург: СПб, 2000. 172 с.
31. Киреева Е. В. История костюма. Москва: 1970. 165 с.
32. Киреева Е. В. История костюма. Европейский костюм от античности до XX в. Москва: Просвещение, 1976. 165 с.
33. Козлова Т. В. Основы теории проектирования костюма. Москва: 1988. 657 с.
34. Косарева Е. А. Мода. XX века: Развитие модных форм костюма. Санкт-Петербург: 2006. 465 с.
35. Костюм в эпоху відродження: веб-сайт. URL: <http://iskusstvoed.ru/2017/06/17/костюм-в-эпоху-возрождения-1450-1600/> (дата звернення 13.07.2019)
36. Костюм готичної епохи: веб-сайт. URL: <http://iskusstvoed.ru/2017/06/14/костюм-готической-эпохи-1200-1450/> – (дата звернення 05.07.2019).
37. Костюм епохи відродження: веб-сайт. URL: <http://mir-kostuma.com/renaissance> (дата звернення 19.09.2019).
38. Костюм епохи відродження: веб-сайт. URL: http://afield.org.ua/mod3/mod44_3.html (дата звернення 12.08.2019).
39. Костюм епохи середньовіччя: веб-сайт. URL: <https://ukrbukva.net/page,7,15559-Kostyum-epohi-srednevekov-ya-i-sovremennost.html> (дата звернення 05.07.2019).
40. Костюм кінця XIX ст. – початок XX ст.: веб-сайт. URL: <http://mir-kostuma.com/19-vek/item/54-20-vek> (дата звернення 10.10.2019).
41. Легенький Ю. Г., Ткаченко Л. П. Система моды: культурология, эстетика, дизайн. Київ: 1998. 223 с.
42. Мерцалова М. Н. История костюма. Москва: 1971.
43. Мерцалова М. Н. Костюм разных времен и народов. В 4 томи. Москва:1993. 400 с.
44. Михайловская Л. А., Плаксина З. Б., Попов В. П. История костюма: стили и направления. Москва: 2004. 224 с.

45. Мода епохи рококо: веб-сайт. URL: <http://atelier.kharkov.ua/vse-o-svadbe/history-rococo.html> (дата звернення 17.09.2019).
46. Мода і костюм епохи бароко: веб-сайт. URL: <https://mylitta.ru/3004-fashion-baroque-period.html> (дата звернення 14.09.2019).
47. Модерн: веб-сайт. URL: <http://fashion.artyx.ru/books/item/f00/s00/z0000000/st027.shtml> (дата звернення 17.10.2019)
48. Нанн Дж. История костюма. Москва: Астрель, 2003. 343 с.
49. Персесов Я. Путешествие в мир: Мода. Москва: 2002. 240 с.
50. Одяг: історія виникнення та основні функції: веб-сайт. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10478/> (дата звернення 10.05.2019).
51. Орнамент епохи Середньовіччя: веб-сайт. URL: <http://referat-ok.com.ua/kulturologiya-ta-mistectvo/ornamenti-epohi-serednovichchya-odyag> (дата звернення 17.08.2019).
52. Пармон Ф. М. Композиция костюма. Москва: 1985. 318 с.
53. Предмети одягу: веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/10611207/istoriya/predmeti_odyagu (дата звернення 13.05.2019)
54. Стамеров К. К. Нариси з історії костюмів. Київ, Мистецтво: 1978. 243 с.
55. Стиль бароко: веб-сайт. URL: https://allreferat.com.ua/uk/mustectvo_kylyturologiya_arhitektyra/referat/4111/page/3 (дата звернення 17.09.2019).
56. Стиль бароко в жіночому одязі – торжество і яскравість епохи: веб-сайт. URL: <https://zhinka.net.ua/?p=4863> (дата звернення 17.09.2019).
57. Стиль рококо: веб-сайт. URL: <https://ukr.sovfarfor.com/styl-moda/385-styl-rokoko.html> (дата звернення 18.09.2019).
58. Стиль рококо в одязі: веб-сайт. URL: <https://gloladyukr.ru/moda-ta-stil/7586-stil-rokoko-v-odjazi.html> (дата звернення 18.09.2019).

59. Стиль рококо в жіночому одязі – витончені образи минулого: веб-сайт. URL: <https://zhinka.net.ua/?p=4865> (дата звернення.20.09.2019)
60. Терешкович Т. А. Словарь моды. Минск: 2000. 464 с.
61. Тиль Ерика. История костюма. Москва: 1971. 104 с.
62. Французький костюм епохи відродження: веб-сайт. URL: <http://ois.org.ua/club/style1008.htm> (дата звернення 29.05.2019).
63. Шевнюк О. Л. Історія костюма. Київ: 2008. 375 с.
64. Ястребицкая А. Л. Западная Европа XI-XIII вв. Москва: 1978. 176 с.